

Als feminist naar de stembus

Op 15 maart 2023 mogen we weer gebruik maken van een recht waar generaties feministen voor gestreden hebben. Dit keer kijkt schrijver en politiek junkie Liang de Beer tegen de verkiezingen op. Waarom kan ze maar met moeite enthousiasme opbrengen? Ze gaat op zoek naar een feministisch verhaal voor de komende verkiezingen.

DOOR LIANG DE BEER

Toen mijn oma 25 jaar werd in 1941 en al moeder van drie kinderen was, mocht ze niet stemmen. Haar leeftijdgenoten in Nederland hadden dat recht sinds 1919. Maar vrouwen in het toenmalig Nederlands-Indië waren daarvan uitgesloten. Daarbij kwam dat mijn Chinese oma in een niet-democratische kolonie op de rand van oorlog woonde waar de overgrote meerderheid van de bevolking sowieso geen volwaardig burger was. Pas na aankomst in Nederland in 1955 was voor het eerst de gelegenheid daar om te stemmen. Ze volgde het stemadvies van mijn opa: de Katholieke Volkspartij.

Mijn moeder is een feminist van de tweede generatie en kind van de jaren zeventig. "Altijd van je stemrecht gebruik maken," kreeg ik van haar mee. Dat heb ik dus

'Altijd van je stemrecht gebruik maken', kreeg ik van mijn moeder mee.

braaf gedaan bij elke verkiezing na 2006, zelfs de Waterschappen sloeg ik niet over. Mijn moeder stemde op de eerste vrouw op de lijst, een gewoonte die meer mensen hebben. Ik deed hetzelfde of stemde zelfs op de vaak mannelijke lijsttrekker, de *horreur!* Ik had politiek nog geen vaste grond aan de voeten, en ik moet toegeven dat mijn redenen om op een bepaalde partij of kandidaat te stemmen zeer oppervlakkig waren. Later werd ik zelf politiek actief en leerde ik deze wereld beter kennen.

Natuurlijk ga ik op 15 maart 2023 voor de Provinciale Staten stemmen. Maar het enthousiasme dat ik bij verkiezingen normaliter voel, is dit keer afwezig. Het is alsof er geen feministische urgentie is. Wat is dit keer de drijfveer om naar de stembus te gaan, behalve het stemmetje van generaties feministen voor ons?

Daarom ben ik op zoek gegaan naar het wat en waarom van deze verkiezingen. Ik wil een feministisch verhaal hebben en het voelt slecht dat deze niet op het puntje van mijn tong ligt.

De provinciale wat?

De verkiezingen voor de Provinciale Staten spreken misschien wel het minst tot de verbeelding. De provincie is een bestuurlijke laag die voor veel mensen abstract blijft. In tegenstelling tot de Tweede Kamerverkiezingen waarbij grote thema's als de zorg, het onderwijs of defensie voorbijkomen. Of de gemeenteraadsverkiezingen die juist vraagstukken in de eigen wijk politiek tastbaar maken. De aankomende verkiezingen zitten hier letterlijk tussenin.

Mijn politieke kennis reikt zover dat ik weet dat we stemmen voor de Provinciale Staten. Vergelijkbaar met de gemeenteraad of de Tweede Kamer, maar dan van een provincie. De volksvertegenwoordigers heten statenleden, de bestuurders zijn gedeputeerden in een coalitie onder leiding van een niet gekozen commissaris van de Koning.

DE COMEBACK VAN SCHIPPERS

Een opvallende naam op de VVD-lijst voor de Eerste Kamer is die van **Edith Schippers**. De VVD-prominent en oud-minister doet mee als lijsttrekker voor de Eerste Kamerverkiezingen van de VVD en maakt daarmee een comeback in de Haagse politiek na vijf jaar afwezigheid. In 2017 stopte ze met politiek en maakte de overstap naar het bedrijfsleven. Ze werd in 2019 president van DSM Nederland, later DSM Europa. Deze baan houdt

ze aan, het werk in de Eerste Kamer is gemiddeld een dag per week. De terugkeer is goed nieuws voor de partij. Edith is ervaren: ze was lid van de Tweede Kamer en vervolgens Minister van Volksgezondheid. Ze was altijd een vertrouweling van Rutte en werkte nauw met hem samen. De politica wordt bovendien gezien als opvolger van Rutte. Daarover zegt ze zelf: "Het is absoluut niet mijn ambitie, maar ik sluit nooit wat uit."

Ik tikte 'waar gaan de provinciale staten over' in bij een zoekmachine. Een informatieve pagina op Rijksoverheid.nl leerde me al snel dat de provincie bijvoorbeeld gaat over waar nieuwe bebouwing mag komen. Met de huidige woningcrisis heeft de provincie de sleutel tot de oplossing. Die bepaalt of er een nieuwe woonwijk in jouw gemeente mag komen.

Ook gaat de provincie over de aanleg van nieuwe wegen en openbaarvervoerlijnen. Voor mij en vele andere Leidenaren staat de verdubbeling van het spoor naar Utrecht al jaren boven aan het wensenlijstje. Op 12 januari 2022 besloot de provincie Zuid-Holland tot het doorvoeren van een aantal verbeteringen om vaker een trein te laten rijden.

En niet onbelangrijk: ook in verduurzaming en de stikstofcrisis speelt de provincie een belangrijke rol. De provincie bepaalt waar nieuwe natuur wordt aangelegd en houdt toezicht op de milieuwetten. Daar gaat het de komende jaren spannend worden! De provincies hebben een sleutelrol bij het oplossen van dit veelkoppige vraagstuk waar in Nederland veel om te doen is.

Goed, ik moet bekennen: de provincie begint meer te leven. Al blijven het onderwerpen van de lange adem.

Indirect stemmen

Veel kiezers die net als ik politiek betrokken zijn, stemmen in deze verkiezingen vanwege politiek strategische redenen. De Provinciale Staten bepalen op hun beurt de samenstelling van de Eerste Kamer (ook wel de senaat), die weer de politieke verhoudingen kan bepalen. De statenleden (570 in totaal) kiezen in mei 2023 de senatoren.

De Eerste Kamer is de laatste horde voor wetsvoorstellen. De taak van een senator is om te kijken of een wetsvoorstel dat uit de Tweede Kamer komt inderdaad solide en

uitvoerbaar is in de praktijk. De Eerste Kamer bestaat uit 75 senatoren.

De senaat kan met meerderheid van stemmen een wetsvoorstel tegenhouden of goedkeuren. Een meerderheid in de Eerste Kamer maakt het voor de regering een stuk makkelijker. De coalitie van regeringspartijen zal dan ook hun uiterste best doen om in de Eerste Kamer een meerderheid te krijgen of te behouden. Net zo vaak lukt dat niet, en moet er flink onderhandeld worden om andere partijen over te halen voor te stemmen. Dit orgaan komt dus vaak in het nieuws als het politiek spannend wordt in Den Haag.

Dat maakt dat de Eerste Kamer steeds politieker wordt. Terwijl deze vertegenwoordiging bedoeld is voor reflectie en gedegen beoordeling van

Verkiezingen zijn niet alleen feministisch interessant wanneer het beleid op de 'vrouwenonderwerpen' aangaat.

wetsvoorstellen. Senatoren zijn eigenlijk parttime politici en geen beroeps politici die op het scherpst van de snede debatteren in de *spotlights*.

Het gaat spannend worden

Al ga ik zeker stemmen op 15 maart, door alle actuele crises in Nederland ben ik een beetje murw geslagen. Klimaatverandering is er één van; bijna te groot om als individuele kiezer te kunnen bevatten. Voor deze verkiezingen probeer ik het te vertalen naar een menselijke schaal. Welke keuzes gaat Zuid-Holland maken voor openbaar vervoer, vergroening of duurzame energie? Daar kan ik de verkiezingsprogramma's op naslaan of een stemwijzer op invullen.

Het proces van wetgeving in de senaat gaat over een breed scala aan onderwerpen. Interessant vind ik de onderwerpen die direct raken aan de rechten van vrouwen in al hun diversiteit. Zo is in 2022 de abortuswetgeving aangepast na stemming in de Eerste Kamer. De verplichte bedenktijd van vijf dagen voor een abortus is afgeschaft en de abortuspil is nu ook via de huisarts beschikbaar. Overigens staat de abortuswetgeving nog steeds in het Wetboek van Strafrecht.

De Wet seksuele misdrijven staat op de wetgevingskalender, te starten bij de Tweede Kamer. Deze wet wordt uitgebreid naar de wereld van nu; zo is er ook meer aandacht voor online misbruik en *sexting*

De representatie van vrouwen in de politiek *an sich* is reden genoeg om te stemmen.

'HET MAG WEL WAT INCLUSIEVER'

Sita Dewkalie is lijsttrekker van de partij Water Natuurlijk en doet mee aan de komende waterschapsverkiezingen op 15 maart 2023 voor het Hoogheemraadschap van Rijnland. Op dit moment is zij fractievoorzitter. Dat doet ze naast haar werk als plaatsvervangend griffier. Haar politieke carrière begon lokaal in Leiden. Ze zat van 2002 tot 2006 in de gemeenteraad van Leiden voor GroenLinks. In 2014 werd ze lid van de partij Water Natuurlijk. "Ik besloot me aan te melden toen er bij mijn volkstuinvereniging gebaggerd moest worden. De sloot was een en al modder geworden, het stonk en het was levenloos. Er zwommen geen vissen en er was geen oeverbeplanting voor waterdieren. Zij konden er niet schuilen, voedsel vinden of het gebruiken als broedplaats. Wie was verantwoordelijk voor het baggeren en voor de slechte waterkwaliteit? Niet de gemeente, maar wel het waterschap bleek, maar ondanks herhaalde verzoeken kwam er geen actie. Ik heb me toen verdiept in wat het waterschap doet en heb

me in 2015 verkiesbaar gesteld." Sita kwam in 2018 tussentijds bij de fractie. In 2019 werd ze fractievoorzitter en voor de komende periode is ze lijsttrekker. Haar partij heeft drie zetels, de ambitie is om zes zetels te behalen. Water Natuurlijk heeft natuur en klimaat hoog in het vaandel staan. "Water schoon en gezond maken doen wij samen met boeren, tuinders, inwoners en overheden. We versterken de biodiversiteit en we remmen de bodemdaling. Het rioolwater zal schoner moeten worden en we winnen grondstoffen, zoals fosfaat en cellulose terug. Het waterschap is in onze handen geen energievreter, maar een energiefabriek," zo somt ze wat punten uit het programma op. Sita beaamt dat de verkiezing niet zo aantrekkelijk is als een landelijke verkiezing. Het waterschap is van oudsher een wit en oud mannenbolwerk en er is weinig diversiteit en inclusiviteit. "Gelukkig hebben wij jongeren en vrouwen op onze kieslijst staan, maar alle kieslijsten zouden inclusiever moeten zijn. Want water raakt ons allemaal."

met minderjarigen. Daarnaast zijn er medisch-ethische onderwerpen in voorbereiding, bijvoorbeeld op het vlak van embryoselectie voor wetenschappelijk onderzoek en het voorkomen van ernstige erfelijke ziektes.

Feministische verkiezingen?

Verkiezingen zijn niet alleen feministisch interessant wanneer het beleid op de 'vrouwenonderwerpen' aangaat. Caroline Criado-Perez geeft in haar boek *Onzichtbare vrouwen* talrijke voorbeelden waarbij een gendersensitieve bril nieuwe inzichten verschaft. Ze noemt buslijnen die vaak via het station of via het centrum van een stad lopen. Maar vaak niet overeenkomen met de reisbewegingen die vrouwen maken. Of het inmiddels bekende voorbeeld van een Zweedse stad waar de stoepen eerst gestrooid werden, wat leidde tot veel minder ongelukken bij vrouwen. Vrouwen maakten namelijk vaker van de stoepen gebruik.

Een onderwerp dat in eerste instantie niet feministisch lijkt maar dat wel is: pensioenen. In 2023 ligt een wetsvoorstel voor wijziging van de pensioenwet voor in de Eerste Kamer. Doordat vrouwen gemiddeld minder werken, een lager uurloon hebben en vaker flexibele contracten hebben, is er ook op het gebied van pensioenen een kloof. Individuele pensioenopbouw kan nadelige effecten hebben op vrouwen.

Het maken van beleid met oog voor gender gaat niet vanzelf. In nieuwe wetgeving, het maken van beleid en zelfs bij het opstellen van een verkiezingsprogramma van een politieke partij is deze alertheid nodig. Tot slot, niet onbelangrijk: verkozen volksvertegenwoordigers die oog hebben voor gender. In mijn overweging komt daar het wel of niet hebben van een vrouwvriendelijke grondhouding van partijen bij.

Meer vrouwen in de politiek

De representatie van vrouwen in de politiek *an sich* is reden genoeg om te stemmen. Een aantal jaar geleden bleek uit onderzoek dat stemmen op de eerste vrouw op de lijst nauwelijks iets doet voor de toename van vrouwen in de politiek. De stichting Stem op een Vrouw speelde hierop in door met een alternatieve strategie te komen.

Door hun succesvolle campagnes maak ik nu een veel strategischer keuze. Door op een vrouw lager op de lijst te stemmen, kunnen meer vrouwen met voorkeursstemmen verkozen worden. Dat bevordert de representatie van vrouwen in de politiek. Vlak na de vorige Provinciale Statenverkiezingen berekende Stem op een Vrouw dat het percentage vrouwelijke statenleden naar 33 procent gegroeid was. Het strategisch stemmen maakte in een aantal gevallen het verschil.

Stem voor verandering

Het is natuurlijk een lapmiddel: de interne partijorganisaties, ons beeld van vrouwen in de politiek en de politieke thema's moeten ook veranderen om tot

Niet alleen landelijke kopstukken als Sylvana Simons en Sigrid Kaag krijgen veel haat over zich heen, ook lokale vrouwelijke politici.

gelijkwaardige representatie van vrouwen in al hun diversiteit te komen. Kandidatenlijsten zijn vaak niet divers en de m/v verhouding is nog steeds niet goed. De kiezer corrigeert dit een beetje, maar kan niet alles oplossen. Voor de lijsten van de Eerste Kamer geldt hetzelfde en daar kunnen we niet eens direct op stemmen!

Dit is te veranderen door dit als kiezer van partijen te eisen. Door het strategisch stemmen zeggen we in feite: maak lijsten representatief, dan is strategisch stemmen niet meer nodig. Daarvoor moeten meer vrouwen actief worden bij politieke partijen. Al is dat niet altijd aantrekkelijk! Niet alleen landelijke kopstukken als Sylvana Simons en Sigrid Kaag krijgen veel haat over zich heen, ook lokale vrouwelijke politici. De politiek is niet altijd een veilige omgeving voor vrouwen. Zowel in de (online) buitenwereld als binnen partijen. Politieke partijen zelf moeten ook inclusief worden en bewuster zijn van de mechanismen in de partijcultuur die de ongelijkheid laten voortduren.

Maak het feministisch

Elke verkiezing is feministisch, ook die van de Provinciale Staten. Door te stemmen, steun je niet alleen een kandidaat, maar kies je ook voor beleid dat jij belangrijk vindt. Mijn huiswerk voor 15 maart: ik ga de verkiezingsprogramma's lezen en mij op de profielen van mijn favoriete kandidaten inlezen. Natuurlijk zal ik strategisch stemmen op een diverse vrouw lager op de lijst. Ik doe dat met de generaties die voor mij kwamen in gedachte.

Devika Partiman is de directeur van Stem op een Vrouw. In 2017 voerde de beweging voor het eerst campagne rond de Tweede Kamerverkiezingen en sindsdien zijn ze met elke verkiezing (en daarbuiten) actief. En dat gaat goed. "Er zijn sinds 2017 flink wat vrouwen extra verkozen via voorkeursstemmen: in de gemeenteraden waren dat in 2022 maar liefst 460 extra vrouwen en in het Europees Parlement in 2019 drie extra. Er zijn flinke stappen gezet, maar dat kan natuurlijk altijd beter." De cijfers spreken voor zich: slechts 27 procent van de algemeen bestuurders in het Waterschap is vrouw en 33 procent van de Provinciale Statenleden. In geen een van de 21 Waterschappen zitten evenveel vrouwelijke als mannelijke leden. En in slechts één van de 12 Provincies (namelijk Utrecht) is er sprake van een evenwichtige genderbalans.

Waarom het zo belangrijk is om op een vrouw te stemmen, lijkt ons niet nodig om verder uit te leggen. De politiek blijft een lastige branche voor vrouwen, vertelt Devika: "Politica's hebben gemiddeld vaker dan mannelijke collega's te maken met online haat en grensoverschrijdend gedrag. En de werktijden zijn vaak lastig te combineren met de zorgtaken die vrouwen toch nog vaker hebben. Het is van oudsher een mannenbolwerk en ook op kieslijsten staan nog steeds meer mannen. Vrouwelijke kandidaten steunen is dus nodig."

Hoe je dat doet? Simpel: kies een partij die bij je past en check de kieslijst. Kijk welke vrouwen erop staan en ga na welke vrouw het waarschijnlijk niet haalt om in de fractie te komen. Meestal kun je je baseren op het huidig aantal zetels van de partij en dan een zelf een inschatting maken. Stem liever niet op de eerste vrouw op de lijst, want zij haalt het meestal wel.

Op 1 maart organiseert Stem op een Vrouw een verkiezingsavond in Pakhuis de Zwijger.

Zie: [Stemopeenvrouw.com](https://stemopeenvrouw.com)

'Vrouwelijke kandidaten steunen is nodig'